

The Greek Review of Social Research

Vol 68 (1988)

Ειδικό τεύχος: 68, Α': Αφιέρωμα στον Ηλία Δασκαλάκη

Η εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης

Ηλίας Δασκαλάκης

doi: [10.12681/grsr.843](https://doi.org/10.12681/grsr.843)

Copyright © 1988, Ηλίας Δασκαλάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δασκαλάκης Η. (1988). Η εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης. *The Greek Review of Social Research*, 68, 48–55.
<https://doi.org/10.12681/grsr.843>

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ*

Ίσως ο όρος «εξέλιξη» δεν είναι ο κατάλληλος για να χαρακτηρίσει το οδοιπορικό του εγκληματολογικού λόγου από τη γένεση της εγκληματολογίας μέχρι σήμερα.

Πράγματι, αν «επιστημονική εξέλιξη» σημαίνει ότι κάθε νέα θεωρία συνιστά προσθήκη στο ήδη υφιστάμενο κεκτημένο γνώσεων που παλιότερες θεωρίες έθεσαν, τότε δεν μπορούμε να μιλάμε για εξέλιξη στην Εγκληματολογία, γιατί η πορεία της μέσα στο χρόνο χαρακτηρίζεται από μία διαδοχή ανατροπών-αναδομήσεων, δηλ. από μία σειρά θεωριών καθεμιά από τις οποίες ανατρέπει εντελώς την προηγούμενη και επιχειρεί μια εξυπαρχής ολοκληρωτική θεώρηση. Αυτό οφείλεται, όπως θα δούμε παρακάτω, στην *τελεολογική* διαμόρφωση των βασικών εννοιών και επιστημονικών εργαλείων της ενόψει επίτευξης ενός κοινού στόχου, δηλ. της εξασφάλισης του κοινωνικού ελέγχου και της προάσπισης της ισχύουσας κοινωνικής οργάνωσης, έτσι ώστε η ενότητά της να εξασφαλίζεται από την κοινότητα του σκοπού και όχι από το ενιαίο του ερευνητικού διαβήματος. Οι τόσο έντονα τονισμένοι χαρακτηρισμοί της ως πολυκλαδικής και διακλαδικής επιστήμης δεν αποτελούν στην πραγματικότητα παρά φραστικές διατυπώσεις που υποδηλώνουν την έλλειψη σαφούς καθορισμού του αντικειμένου της.

Ωστόσο, θα μπορούσε να πει κανείς, απλουστεύοντας κάπως τα πράγματα, ότι η εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης συνίσταται σε μια μετάθεση του στόχου της έρευνας από την ερώτηση «γιατί» στην ερώτηση «πώς». Η διαφοροποίηση αυτή του στόχου οριοθετεί την παραδοσιακή εγκληματολογία από τη νέα εγκληματολογία.

* Περ. *Έγκλημα και Κοινωνία*, τεύχ. 1, Ιαν. - Μάρτ. 1987. Είναι το τελευταίο άρθρο που ετοιμάζε ο Ηλίας Δασκαλάκης πριν από το θάνατό του, και γι' αυτό δεν υπάρχουν οι παραπομπές και η βιβλιογραφία.

I. Γέννημα του επιστημονικού θετικισμού του 19ου αιώνα που είχε σαν επιστημολογική βάση την πίστη στην αντικειμενικότητα, δηλ. στη δυνατότητα απόλυτου χωρισμού του παρατηρητή από το παρατηρούμενο αντικείμενο, η εγκληματολογία, κάτω από την επίδραση της ιταλικής θετικιστικής σχολής, διαμορφώθηκε με πρότυπο τις φυσικές επιστήμες και έθεσε σαν στόχο της την *εξήγηση* του εγκλήματος. Σύμφωνα με το μεθοδολογικό σχήμα που χάραξε ο Ferri, το πέρασμα στην εγκληματική πράξη παίρνεται ως εξαρτημένη μεταβλητή και επιχειρείται ο καθορισμός των ανεξάρτητων μεταβλητών που συνάπτονται μ' αυτό το πέρασμα στην πράξη και το προσδιορίζουν. Κατ' αυτό τον τρόπο, πιστεύεται ότι είναι δυνατό να επισημανθούν οι γενεσιουργοί παράγοντες του εγκλήματος, να προβλέπεται η εμφάνισή του στο μέλλον, κατά το μέτρο της συνδρομής αυτών των παραγόντων, και να επιτυγχάνεται ο έλεγχός του με τη θέση σε κίνηση παραγόντων αντιπάλων προς εκείνους που το προκαλούν.

Αυτές είναι οι βασικές αρχές που διέπουν το θετικιστικό εγκληματολογικό παράδειγμα και στις οποίες πολλοί εγκληματολόγοι εξακολουθούν να παραμένουν πιστοί μέχρι σήμερα. Βέβαια, με το πέρασμα του χρόνου εκδηλώθηκαν διαφοροποιήσεις ως προς τον τομέα επικέντρωσης του ενδιαφέροντος της έρευνας, έτσι ώστε να μπορεί να διακρίνει κανείς, στα πλαίσια του θετικιστικού παραδείγματος, τρεις βασικές τάσεις προσέγγισης, τη βιολογική-γενετική, την πολυπαραγοντική και την κοινωνιολογική.

Η βιολογική τάση ανάγει την καταγωγή της σ' αυτόν που έχει αποκληθεί πατέρας της εγκληματολογίας. Βέβαια, οι σύγχρονες απόψεις που υποστηρίζονται ξεκινώντας από αυτή την προοπτική βάζουν τον τόνο περισσότερο στις ψυχολογικές και κοινωνιολογικές διαφορές μεταξύ εγκληματιών και μη εγκληματιών παρά στις καθαρά βιολογικές, χωρίς όμως και να κάνουν αφαίρεση των τελευταίων.

Η βιολογική αυτή τάση αποτελεί την παραδοσιακή εγκληματολογία, η οποία μη έχοντας άλλο επιστημολογικό πρότυπο από τις φυσικές επιστήμες, ήδη από τις απαρχές της πήρε μία κατεύθυνση καθαρά αιτιολογική-ντετερμινιστική. Βασικός στόχος της ήταν—και εξακολουθεί για πολλούς να είναι—ο καθορισμός των αιτίων του εγκλήματος και η εγκαθίδρυση αιτιωδών σχέσεων μεταξύ διάφορων βιολογικών, ψυχολογικών, κοινωνιολογικών παραγόντων και περάσματος στην εγκληματική πράξη. Γι' αυτό, η παραδοσιακή εγκληματολογία αφορά την εγκληματολογία του περάσματος στην πράξη. Από την κληρονομιά του θετικισμού του περασμένου αιώνα η παραδοσιακή εγκληματολογική σκέψη δεν μπόρεσε να απαλλαγεί μέχρι σήμερα. Έτσι εξακολουθεί να διέπεται από μια αντίληψη ενός μηχανιστικού ντετερμινισμού που στις άλλες επιστήμες του ανθρώπου έχει ξεπεραστεί από πολύ καιρό.

Άρρηκτα δεμένη με τον ντετερμινιστικό χαρακτήρα της παραδοσιακής εγκληματολογίας είναι η αντίληψη περί ιδιοτυπίας του εγκληματία σε σχέση με τον μη εγκληματία. Η ιδιοτυπία αυτή, που τοποθετείται από άλλους στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και από άλλους στους όρους του κοινωνικού περιβάλλοντος, διαφοροποιεί τον εγκληματία από τον μη εγκληματία, έτσι ώστε το έγκλημα να θεωρείται ως απόρροια αυτής της διαφοράς. Λόγω της ιδιότυπης προσωπικότητάς του ή της ιδιότυπης κοινωνικής του κατάστασης ο εγκληματίας απαντά στο εξωτερικό ερέθισμα με συμπεριφορά εγκληματική, ενώ ο μη εγκληματίας στο ίδιο ερέθισμα θα απαντούσε με συμπεριφορά μη εγκληματική. Συνέπεια αυτής της θεωρητικής απόφασης είναι ότι η ερευνητική μεθοδολογία στηρίζεται στον κανόνα της διαφορικής εξέτασης δειγμάτων εγκληματιών και μη εγκληματιών.

Σήμερα η παραδοσιακή εγκληματολογική σκέψη δείχνει έντονα τα συμπτώματα της παρακμής. Η κριτική που της ασκείται αναφέρεται κυρίως στα εξής σημεία:

α) Το έγκλημα είναι απρόσφορο αντικείμενο επιστήμης. Παρατηρείται ότι το έγκλημα δεν αποτελεί μια πραγματικότητα αλλά απλώς μια κατασκευή που επιβάλλεται άνωθεν, από αυτούς που έχουν την εξουσία να το κάνουν. Μεταξύ εγκληματικής και μη εγκληματικής συμπεριφοράς δεν υπάρχει καμία διαφορά ως προς την εσωτερική ιδιοσυστασία της συμπεριφοράς. Η μόνη διαφορά έγκειται στην αξιολόγηση. Αλλά κάθε άλλο παρά δεδομένο είναι ότι η αξιολόγηση του αξιολογούντος συμπίπτει με την αξιολόγηση όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Συνεπώς, η ιδιοτυπία του εγκλήματος ως εκδήλωση ιδιοτυπίας του εγκληματία πέφτει στο κενό.

β) Το έγκλημα δεν είναι μόνο απρόσφορο αντικείμενο επιστήμης αλλά δεν αποτελεί και εμπειρικό δεδομένο. Η εικόνα που έχουμε από την εγκληματολογική στατιστική ως προς την έκταση και τη μορφολογία του εγκλήματος δεν απηχεί την πραγματικότητα, είναι απατηλή εικόνα. Έχει αποδειχτεί εμπειρικά ότι η στατιστική δεν καταγράφει το εγκληματικό φαινόμενο αλλά τη δραστηριότητα των διωκτικών και κατασταλτικών μηχανισμών (αστυνομίας-δικαστηρίων).

γ) Η διαφορική σύγκριση εγκληματιών και μη εγκληματιών πάσχει μεθοδολογικά, γιατί οι χαρακτηρισμένοι επίσημα ως εγκληματίες δεν είναι εκπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των εγκληματιών αλλά προϊόν των επιλογών και φίλτρων που γίνονται σε επίπεδο αστυνομίας και δικαστηρίων.

Ενόψει των παρατηρήσεων αυτών η προοπτική του περάσματος στην εγκληματική πράξη γίνεται μια οδός εντελώς απροσπέλαστη.

II. Μια πρώτη αντίδραση μπρος στο αδιέξοδο της παραδοσιακής εγκληματολογίας είναι η εκδήλωση μιας τάσης για χειραφέτηση της έρευνας από την αιτιολογική προσέγγιση του εγκλήματος.

Το έγκλημα μέσα σ' αυτή την προοπτική δεν αντιμετωπίζεται σαν ατομική δράση αλλά σαν κοινωνική δραστηριότητα. Το «γιατί» κάποιος έγινε διαρρηκτής δεν ενδιαφέρει, όπως δεν ενδιαφέρει το «γιατί» κάποιος έγινε π.χ. γιατρός ή δικηγόρος. Εκείνο που ενδιαφέρει είναι «πώς» εκδηλώνεται η διαρρηκτική δραστηριότητα, ποιοι είναι οι τρόποι οργάνωσης της, ποια η ιδεολογία του επαγγέλματος κτλ. Έτσι, αυτή η τάση εγκαταλείπει την αντίληψη του ξεπερασμένου ντετερμινισμού που βλέπει τον εγκληματία σαν ένα υποκείμενο που αντιδρά πρωτόγονα στις διάφορες δυνάμεις που ενεργούν επάνω του. Αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο σαν υποκείμενο που κάνει συνειδητές επιλογές, που οικοδομεί την ταυτότητά του και κατευθύνει την καθημερινή ζωή του.

Το πρότυπο που ακολουθείται εδώ είναι εκείνο της κοινωνιολογίας των επαγγελματικών οργανώσεων. Πρόδρομος αυτής της κατεύθυνσης μπορεί να θεωρηθεί η Σχολή του Chicago αλλά η συστηματοποίηση αυτού του είδους ερευνών ωριμάζει στα χρόνια της δεκαετίας του '60, όπου είδαν το φως πολλές και ενδιαφέρουσες μελέτες, όπως πάνω στη δραστηριότητα των διαρρηκτών χρηματοκιβωτίων, των επαγγελματιών κλεπταποδόχων, πάνω στο οργανωμένο έγκλημα, στην πορνική ιδεολογία και στον τρόπο διάδοσής της και πολλές άλλες που εμπλούτισαν το εγκληματολογικό κεκτημένο με ένα πλήθος χρήσιμων γνώσεων.

Άλλο χαρακτηριστικό αυτής της τάσης είναι ότι δεν παίρνει σαν κριτήριο τον νομικό ορισμό του εγκλήματος. Αφήνοντας κατά μέρος κάθε γενίκευση και αφαίρεση δεν τοποθετείται σε εννοιολογικό επίπεδο αλλά μελετά μία μία τις συμπεριφορές που είτε είναι αξιόποινες, είτε απλά αποκλίνουσες. Δηλαδή, δεν μελετάει την εγκληματική συμπεριφορά αλλά τη δραστηριότητα π.χ. της πόρνης, του διαρρηκτή, του εμπόρου ναρκωτικών κτλ.

Εξάλλου, έναντι του εγκλήματος, η τάση αυτή τηρεί μια στάση αξιολογικής ουδετερότητας. Έτσι αφήνει έξω από τον κύκλο ενδιαφερόντων της την πρόληψη και την καταπολέμηση του εγκλήματος. Οι εγκληματολόγοι αυτής της σχολής όχι μόνο αρνούνται να δουν τους εαυτούς των ως όργανα προστασίας της κατεστημένης έννομης τάξης αλλά, αντίθετα, στις αναλύσεις τους υιοθετούν την προοπτική του εγκληματία, πράγμα που αποτελεί λογική συνέπεια της μεθοδολογίας τους, που συνίσταται στην περιγραφή των κοινωνικών σχέσεων των εγκληματιών όπως αυτές προσλαμβάνονται από τους ίδιους.

III. Η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης είναι το αποτέλεσμα της επιστημολογικής επανάστασης που επέφεραν στο χώρο της παραδοσιακής εγκληματολογίας τα πορίσματα των εμπειρικών ερευνών σχετικά με το σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας, δηλαδή με το μέρος εκείνο της εγκληματικότητας που δεν ανακαλύπτεται αλλά παραμένει άγνωστο. Διαπι-

στώθηκε δηλαδή ότι από το σύνολο των εγκλημάτων μόνο το 20% περίπου ανακαλύπτεται και περνά από τους μηχανισμούς της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης. Από αυτούς που θα περάσουν από τους μηχανισμούς αυτούς, ένα μέρος θα απαλλαγεί για διάφορους λόγους και οι υπόλοιποι θα καταδικαστούν, οπότε θα ανακηρυχθούν επίσημα εγκληματίες. Με την επίσημη ανακήρυξη κάποιου σε εγκληματία, τότε, για πρώτη φορά, πέφτει στην κοινωνική πρόσληψη, ως εγκληματίας, τότε προσλαμβάνεται κοινωνικά ως εγκληματίας και τότε επέρχονται οι διάφορες συνέπειες, επίσημες και άτυπες, που συνεπάγεται η ιδιότητα του εγκληματία. Άρα, η ιδιότητα του εγκληματία δεν είναι χαρακτηριστικό της προσωπικότητας ή της συμπεριφοράς αλλά το αποτέλεσμα της απονομής από τα αρμόδια όργανα ενός κοινωνικού ρόλου. Εγκληματίας λοιπόν δεν είναι αυτός που περνά στην εγκληματική πράξη αλλά αυτός που ορίζεται σαν εγκληματίας από τα αρμόδια να το πράξουν όργανα. Μέσα σ' αυτή την προοπτική, το πέραςμα στην πράξη, που αποτέλεσε για την παραδοσιακή εγκληματολογία τον πόλο της προβληματικής της, παύει να είναι σημαντικό. Είναι αδιάφορο αν κάποιος διαπράξει ένα έγκλημα εφόσον δεν ανακαλυφθεί, δικαστεί και καταδικαστεί. Θα παραμείνει ενταγμένος στο σύνολο των κοινωνικών του σχέσεων, χωρίς να υποστεί αλλοίωση της κοινωνικής του ταυτότητας. Είναι αδιάφορο επίσης αν κάποιος αθώος, λόγω δικαστικής πλάνης, καταδικαστεί: Κοινωνικά θα προσλαμβάνεται σαν εγκληματίας με όλα τα επακόλουθα που αυτό συνεπάγεται.

Βλέπουμε λοιπόν ότι το κέντρο του εγκληματολογικού ενδιαφέροντος μετατίθεται από το πέραςμα στην πράξη στην επίσημη κοινωνική αντίδραση. Οι καθοριστικοί παράγοντες του περάσματος στην πράξη έρχονται σε δεύτερο πλάνο προς στο ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι παράγοντες που καθορίζουν, τελικά, την ανάδειξη κάποιου σε εγκληματία.

Ο τρόπος δράσης της αστυνομίας στην ανακάλυψη των εγκλημάτων, η κατανομή της αστυνόμευσης μεταξύ των διάφορων κοινωνικών στρωμάτων, ο τρόπος ερμηνείας του νόμου από το δικαστή, ο τρόπος εκτίμησης των αποδείξεων και ένα άλλο πλήθος παραγόντων είναι καθοριστικοί στη δημιουργία εγκλημάτων.

Τελικά, αυτοί που θα επιλεγούν και θα στιγματιστούν ως εγκληματίες, είναι αυτοί που θα καταγραφούν στις στατιστικές και αυτούς θα μελετήσει ο παραδοσιακός εγκληματολόγος για να εντοπίσει τα χαρακτηριστικά τους και να τα συνδέσει αιτιωδώς με το πέραςμα στην πράξη. Αλλά αυτοί οι εγκληματίες δεν είναι εκπροσωπευτικό δείγμα όλων όσοι περνούν στην πράξη, γιατί μεταξύ περάσματος στην πράξη (κι αν ακόμη έλαβε χώρα) και ανάδειξης τους σε εγκληματίες παρεμβλήθηκε μια σειρά επιλογών και φιλτραρισμάτων σε επίπεδο αστυνομίας, εισαγγελίας και δικαστηρίων, ώστε να μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα χαρακτηριστικά τους προσδιόρισαν μάλλον αυτές τις επι-

λογές παρά το πέρασμα στην πράξη. Έτσι, μπορεί να εξηγηθεί π.χ. γιατί κατά τις στατιστικές οι κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις φέρονται δυο φορές περισσότερο εγκληματικές από τις άλλες, ενώ έρευνες σε δείγματα μη στιγματισμένων παραβατών (που ομολόγησαν στους ερευνητές το πέρασμα στην πράξη), δείχνουν ότι όλες οι τάξεις μετέχουν στο έγκλημα περίπου το ίδιο.

Καταλαβαίνει κανείς ότι η κριτική αυτή, που στηρίζεται σε εμπειρικά δεδομένα, τινάζει στον αέρα όλο το κεκτημένο της παραδοσιακής εγκληματολογίας. Έτσι, η εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης οριοθετεί το αντικείμενό της ως εξής:

α) Περιλαμβάνει τη μελέτη της διαδικασίας των επιλογών και φιλτραρισμάτων από την είσοδο στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, δηλαδή από τον σημείο διαλογής ορισμένων μέσα από τη συνολική μάζα παραβατών, μέχρι την έξοδο τους από το σύστημα, δηλαδή μέχρις ότου βγουν «έτοιμο προϊόν» με την ετικέτα του κακού κολλημένη επάνω τους.

β) Περιλαμβάνει τη μελέτη των κοινωνικών συνεπειών του στίγματος, που αναφέρονται, από τη μια, στη δημιουργία στερεοτύπων σχετικά με τα ψυχικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του εγκληματία και, από την άλλη, στις εξοστρακιστικές επιπτώσεις του στίγματος, δηλαδή στη διαδικασία περιθωριοποίησης του εγκληματία.

γ) Περιλαμβάνει τη μελέτη των διεργασιών εσωτερικευσης του στίγματος από τον φορέα του, δηλαδή πώς, τελικά, αποθούμενος από παντού, ο στιγματισμένος καταλήγει να ενστερνιστεί τον κοινωνικό ρόλο που άλλοι του επέβαλαν και να υιοθετήσει την εγκληματική καριέρα. Έτσι, π.χ. εξηγείται η υποτροπή.

IV. Η τρίτη τάση είναι η κριτική εγκληματολογία. Στόχος της είναι να εφαρμόσει τη μαρξιστική ανάλυση στην εγκληματολογική προβληματική. Ξεκινάει λοιπόν με βάση τη μαρξιστική θέση ότι η οικονομική υποδομή είναι καθοριστική, σε τελική ανάλυση, για κάθε κοινωνική υπερδομή. Άρα, κανένα κοινωνικό φαινόμενο, κατά συνέπεια και το έγκλημα, δεν μπορεί να γίνει κατανοητό έξω από την προοπτική της πάλης των τάξεων και της οικονομικής της θεμελίωσης. Κάτω από αυτό το πρίσμα, ο ποινικός νόμος προβάλλει όχι σαν μέσο προστασίας κοινών αξιών αλλά σαν όργανο με το οποίο οι ανώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις προασπίζουν τα προνόμια και συμφέροντά τους και επιδιώκουν τη διαιώνιση της σχέσης εξουσίας τους σε βάρος της εργατικής τάξης.

Έτσι, οι εγκληματολόγοι της τάσης αυτής ορίζουν το έγκλημα με κριτήρια εξωνομικά, υποστηρίζοντας ότι το έγκλημα είναι η παραβίαση των πολιτικά καθορισμένων ανθρώπινων δικαιωμάτων. Χρησιμοποιώντας αυτό το επιχειρησιακό κριτήριο του εγκλήματος, καταγγέλλουν το γεγονός ότι οι πα-

ραδοσιακοί εγκληματολόγοι θεωρούν ως έγκλημα ό,τι χαρακτηρίζει σαν τέτοιο ο ποινικός νόμος, ασχολούμενοι, έτσι, μόνο με την εγκληματικότητα των κατώτερων κοινωνικοοικονομικών τάξεων, ενώ αφήνουν έξω από τον τομέα της εγκληματολογίας την εγκληματικότητα των ισχυρών, όπως π.χ. την οικολογική εγκληματικότητα, την εκλογική νοθεία, τη φοροδιαφυγή, τη γενοκτονία κ.ά.

Επίσης, ασκούν έντονη κριτική κατά της εγκληματολογίας της κοινωνικής αντίδρασης καταλογίζοντάς της ότι λειτουργεί στο χώρο της εγκληματολογίας όπως η σοσιαλδημοκρατία στο χώρο της πολιτικής, δηλαδή προτείνει μερικές μεταρρυθμίσεις που διαιωνίζουν στην ουσία το σύστημα. Εκείνο που βασικά της καταλογίζουν είναι ότι η κριτική που ασκεί στο ισχύον σύστημα μένει στο επίπεδο των απλών οργάνων —αστυνομία, δικαστήρια, φυλακές, κ.τλ.— και δεν φτάνει στο επίπεδο αυτών που χειραγωγούν αυτά τα όργανα.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η τάση αυτή δεν απορρίπτει την αιτιολογική προσέγγιση. Αυτό, άλλωστε, είναι συνεπές με τη γενικότερη μαρξιστική επιστημολογία. Υποστηρίζει όμως ότι οι αληθινές αιτίες της εγκληματικότητας δεν βρίσκονται εκεί που τις αναζητά η παραδοσιακή εγκληματολογία αλλά στις εσωτερικές αντιφάσεις του καπιταλιστικού συστήματος.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η σχολή αυτή μέχρι σήμερα δεν μετουσίωσε τις αρχές που διακηρύσσει σε εμπειρική έρευνα. Παραμένει ακόμη στο πεδίο της κριτικής. Θα πρέπει πάντως να τονιστεί το γεγονός ότι η μη ενασχόληση με την εμπειρική έρευνα ανταποκρίνεται, ίσως, και σε μια δογματική θέση της σχολής αυτής, η οποία απορρίπτει την αρχή «η γνώση για τη γνώση» και υιοθετεί σαν διάβημά της την πράξη με τη μαρξιστική έννοια του όρου, δηλαδή το συνδυασμό της σκέψης με τη δράση. Στο σημείο ακριβώς αυτό αναφέρεται η κριτική που εξαπολύει κατά των εγκληματολόγων τους οποίους κατηγορεί ότι για να μη χάσουν status επαγγελματικό, πιστώσεις ερευνών κτλ. κτλ. ασχολούνται με έρευνες a priori αδύνατες, αφού την έννομη τάξη την παίρνουν σαν δεδομένο αντί να την πάρουν σαν υπόθεση προς επαλήθευση. Έτσι, λειτουργούν σαν όργανα της εξουσίας, νομιμοποιώντας το σύστημα με την επίφαση επιστημοσύνης που του προσδίδουν.

Για να υπογραμμίσουν την έμπρακτη αντίθεσή τους προς αυτή τη στάση, οι εγκληματολόγοι αυτής της σχολής εφαρμόζουν «την πράξη» προτείνοντας και εκπονώντας ένα πρόγραμμα πολιτικής και κοινωνικής δράσης, που περιλαμβάνει την οργάνωση των φυλακισμένων σε συνδικάτα, τον αγώνα κατά της καταστολής της πολιτικής αμφισβήτησης, τη δημιουργία παράλληλων θεσμών που σκοπό έχουν την ικανοποίηση των αναγκών περιθωριοποιημένων από την κοινωνική αντίδραση ομάδων κτλ. Μ' άλλα λόγια, οι εγκληματολόγοι αυτής της σχολής τοποθετούνται προς την πλευρά των θυμάτων της κοινωνικής αντίδρασης διακηρύσσοντας έτσι ότι σκοπός του ερευνητή είναι

όχι μόνο να κατανοήσει τον κόσμο που τον περιβάλλει αλλά και να τον αλλάξει.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι κατά την τάση αυτή το έγκλημα γίνεται ένα στοιχείο της γενικότερης κοινωνικής σύγκρουσης, η δε εγκληματολογία ένας ειδικότερος κλάδος των πολιτικών επιστημών.

Από την πιο πάνω σκιαγράφηση βλέπουμε ότι τη σύγχρονη εγκληματολογία διατρέχουν διάφορα επιστημονικά ρεύματα, που όλα συντελούν στη διεύρυνση του αντικειμένου της. Η παραδοσιακή εγκληματολογία με την αιτιολογική προσέγγιση παραμένει σ' ένα περιορισμένο πεδίο εγκληματολογικού ενδιαφέροντος ερευνώντας μόνο το «γιατί» και εξετάζοντας το έγκλημα απλώς σαν ατομική δράση. Το κενό που υπάρχει έρχονται να συμπληρώσουν οι νέες τάσεις, που, εξετάζοντας το έγκλημα σαν κοινωνική δράση, ερευνώντας «πώς» και θεωρώντας το σαν μία από τις συνέπειες της «πάλης των τάξεων», διευρύνουν το αντικείμενο της εγκληματολογίας προσδίδοντάς της έτσι ένα νέο πρόσωπο.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι οι νέες τάσεις που παρατηρούνται σήμερα στην εγκληματολογία, ενώ, από κοινού, συμπληρώνουν την παραδοσιακή εγκληματολογία, μεταξύ τους δεν βρίσκονται σε σχέση συμπληρωματικότητας αλλά αντίθεσης. Η εγκληματολογία δηλαδή σήμερα δεν έχει ενότητα επιστημολογικού αντικειμένου. Δεν υπάρχει εγκληματολογία αλλά παράλληλες εγκληματολογίες.

Αν δεχθούμε αυτό που ειπώθηκε κάποτε, ότι δηλαδή η περιπέτεια της επιστήμης είναι εκείνη των αβέβαιων αληθειών, τότε η εγκληματολογία γνωρίζει σήμερα την μεγάλη της περιπέτεια.